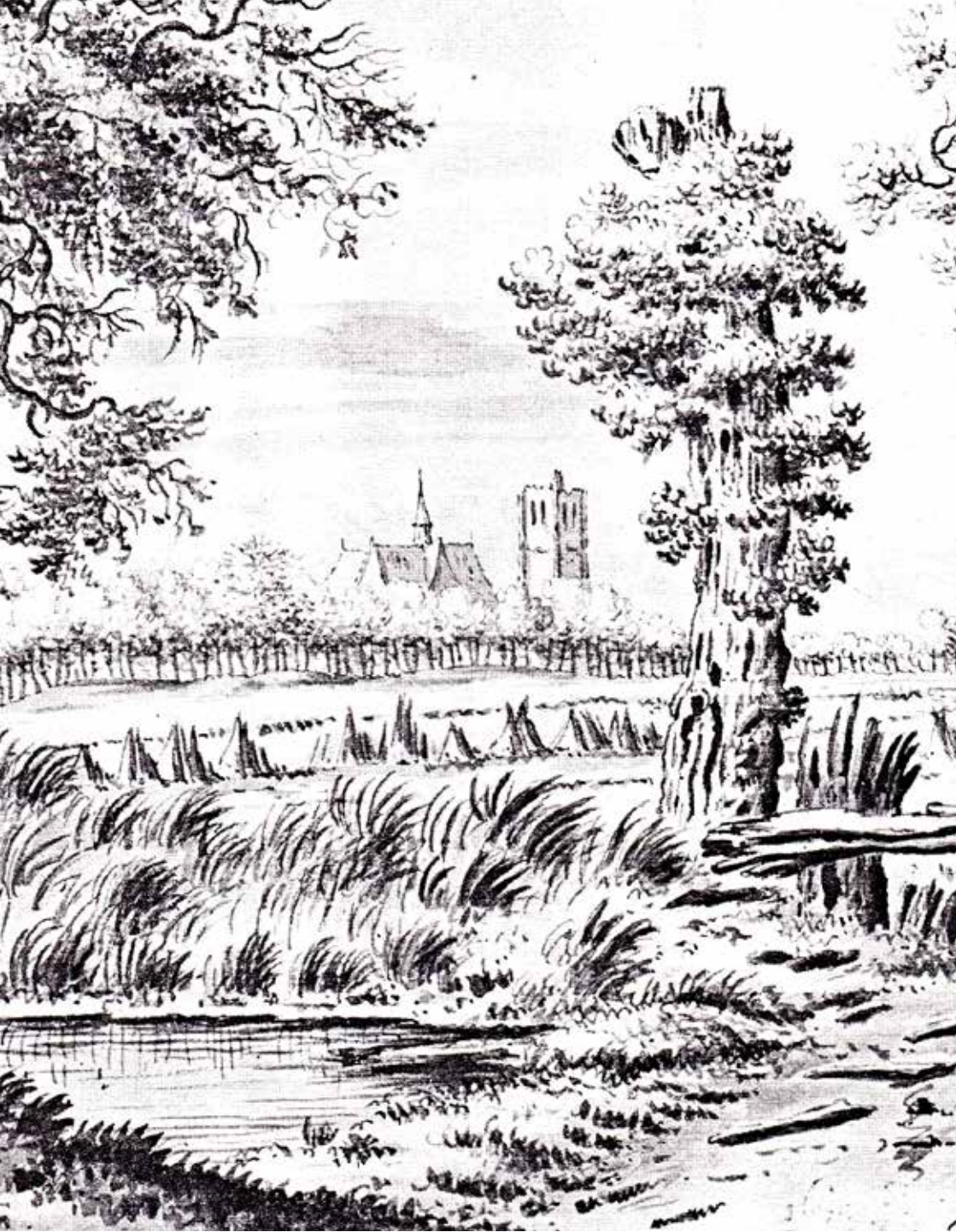

Het verhaal van
**de Sint
Lambertuskerk**

Tongerlohuys / Historisch Informatiepunt Roosendaal

De Sint Lambertuskerk in Wouw

Wie over de A58 langs het dorp Wouw rijdt, ziet in de skyline meteen korenmolen 'De Arend' en de immense Lambertuskerk. Meteen rijst de vraag waarom zo'n klein dorp zo een grote kerk heeft.

Daar zijn twee redenen voor. Op de eerste plaats was de parochie erg uitgestrekt, want die liep van Nispen tot tegen de grens van Steenberg. Aan de andere kant grensde de parochie aan Bergen op Zoom en liep die tot de Enge Beek die nu achter Rosada stroomt. Ook Kruisland behoorde tot de parochie. Zo'n uitgestrekt gebied telde natuurlijk ook veel parochianen die de kerk 'moesten' bezoeken.

De tweede reden was de aanwezigheid van het kasteel van Wouw waar de heren en later markiezen van Bergen op Zoom regelmatig verbleven. Het is zeer waarschijnlijk dat zij bijdroegen aan de bouw, inrichting en restauratie van de Wouwse kerk.

De oudste kapel en kerk

1272

Omstreeks 1272 begon de bouw van een stenen kerk, waarvan een deel van de fundamenteën in 1947 zijn teruggevonden. In 1277 gaf de Heer van Breda het patronaatsrecht over de parochie Wouw aan de abdijs van Sint Bernard op de Schelde in Hemiksem bij Antwerpen. Vanaf dat moment tot 31 december 1874 waren de pastoors en geestelijken van Wouw Bernardijnen.

1874

1666

Pastoor Judocus Bal schreef in 1666 in het 'Land-Boek van het Marquizaet van Bergen op zoom en van de Baronie van Breda' dat de oudste kerk slechts een kapel was, genaamd 'Onze Lieve Vrouw in het Woud'. Die zou bestaan hebben 'op de Hooge Braecke bij de Lindeboom in 't Hoogste van Wouw'. Dit perceel zou bij de Dalstraat gelegen hebben. Bal schrijft dat in zijn tijd de Ommeganck-tiende daarom ook Kerckovenacker werd genoemd. Bewijzen voor deze bewering van Bal ontbreken echter.

In het jaar 1295 was sprake van het huis van de pastoor, dat ten westen van de kerk stond op de plaats waar later het huis en de werkplaats van de plaatselijke smid stonden (nu Markt 2). In het begin van de dertiende eeuw werd het gebouw nog enkele keren genoemd en daaruit blijkt dat de kerk op de plaats stond waar hij nu nog staat.

1295

Of die kerk toen al een toren had, is niet bekend, maar in de periode tussen 1480 en 1490 werd een toren gebouwd die aansloot bij het kerkgebouw. Bij de bouw van de latere kerk behield de toren die plaats.

1480

Nieuwbouw tussen 1505 en 1529

Toen de toren gereed was, ontstond er behoefte aan een nieuw kerkgebouw en dat werd tussen 1505 en 1529 gerealiseerd. Dat gebouw werd een stuk groter dan de oude kerk. Resten van die oude kerk werden in 1947 gevonden tijdens de herbouw van de kerk. Er werd toen summier bodemonderzoek gedaan door een sleuf te graven van het dwarschip naar het koor. In het koor werd een fundament van een muur gevonden. Het koor bleek oostwaarts te zijn verplaatst waardoor de bocht in de Bergestraat ontstond. Er werden zelfs resten van bestrating gevonden.

1505

1947

De bouwmeester was naar alle waarschijnlijkheid Antonius Keldermans die in de periode tussen 1492 en 1504 de bouw van de fortificatie van het Wouwse kasteel had begeleid.

In die tijd was de parochie welvarend, want naast de pastoor waren er twaalf vicarissen of kapelaans in dienst. Dat schreef pastoor en landdeken Gerardus Hoffmans in 1770 in de annalen die hij verzameld had over de parochie Wouw. In de kerk stond een hoofdaltaar dat bediend werd door de pastoor, maar er waren ook twaalf altaren aan de zijkanten van de kerk. Altaren die aan een bijzondere heilige waren toegewijd. Op de zondag voor Pinksteren werd de heilige Leonardus vereerd en dan was er een processie en een jaarmarkt die volk vanuit de hele regio trok. Ook de kerk voer wel bij deze mensenmassa.

1770

De verwoesting in 1581

1581 Tijdens de Nederlandse Opstand (Tachtigjarige Oorlog) sloeg het noodlot toe. In oktober 1581 kwam een afdeling ruitery van het Spaanse leger onder leiding van Haultepenne naar Wouw om geld te eisen. Toen ze niemand aantreffen maakten ze vuur in herberg 'De Bargie' (nu Markt 23). Door onachtzaamheid vloog het gebouw in brand en het vuur sloeg over op de omliggende huizen en de kerk. Alleen de muren van het godshuis bleven overeind staan.

1590 Toen twee jaar later het Wouwse kasteel werd belegerd door het Staatse leger onder leiding van de Franse maarschalk Biron bleek het dorp compleet verlaten. Pas na 1590 keerde de bevolking terug en in 1593 werden er weer diensten door een pastoor in de sacristie gedaan. Van een volledig herstel van het kerkgebouw was nog lang geen sprake. Dat zou er ook niet van komen, want bij de Vrede van Munster moesten de katholieken de Lambertuskerk ontruimen en ging de kerk naar het handvol hervormden dat Wouw telde. De roomse meerderheid moest samen met de Abdij van Bornhem wel het onderhoud blijven betalen.

De restanten van de kerk gezien vanuit de Bergestraat. Rechts staan de muren van het priesterkoor nog overeind, maar het dak is verbrand net als de koorbanken die in het priesterkoor stonden (Collectie Kerkbestuur Wouw)

De kerk was voor de hervormden veel te groot en ze gebruikten alleen het koor dat door een houten wand van de rest van de kerk werd gescheiden. Zo ging de toestand van het kerkgebouw steeds verder achteruit, waardoor die steeds meer op een ruïne begon te lijken. De katholieken waren voor hun diensten aangewezen op een schuurkerk in de Martel.

Toen de toren op 27 oktober 1944 werd opgeblazen viel het puin deels op het middenschip en richtte een ravage aan. Na de brisantgranaten op 29 oktober bleef er van het complete gebouw weinig over. (Collectie Kerkbestuur Wouw)

De kerk terug naar de katholieken

In de Franse tijd konden de rooms-katholieken hun kerkgebouw weer opeisen, maar met de hervormden viel niet te praten. Wouw telde toen 44 hervormden en 2.622 katholieken. In maart 1800 werd de kerk toegewezen aan de katholieken, maar het duurde nog tot 1805 voor de schuurkerk, die vanaf 1648 in gebruik was, verkocht werd en de diensten weer in de Lambertuskerk plaats konden vinden.

1800

1827

Vanaf dat moment werden er jarenlang herstelwerkzaamheden aan de kerk uitgevoerd. In 1827 kreeg het kerkinterieur een schitterende aanvulling in de vorm van het koorgestoelte van de abdijkerk van Sint Bernards te Hemiksem. Dat had de abdijs in 1797 terugggekocht van de Fransen en opgeslagen in Antwerpen en later in een schuur in Oud Gastel. Na wat aanpassingen werd het koorgestoelte met de houten beelden in het koor van de Wouwse kerk geplaatst.

1897

In de negentiende eeuw werd er voortdurend aan de kerk gebouwd en gerestaureerd, maar dat nam niet weg dat in 1897 besloten werd om ingrijpend vernieuwingswerk te beginnen. De plafonds van het schip en het dwarsschip werden vervangen door houten tongewelven en de zijbeuken kregen dwarstongewelven naar een plan van architect Pierre Cuypers die samen met zijn zoon Jos toezicht op het werk hield.

Kerkschilder Guillaume Deumens uit Venlo beschilderde de kapitelen van de pilaren, de bogen en tongewelven met gouden biezen, medaillons met portretten van heiligen, bloemen, sterren en teksten. Zo kwam er op de doorlopende lijst van het schip een lange Latijnse tekst. Op deze manier kreeg het gebouw een neogotische uitstraling. Pierre Cuypers was de grote stimulator van deze stijl in Nederland.

In de jaren dertig van de twintigste eeuw kwam architect Hendrik Willem Valk uit 's-Hertogenbosch met het idee om de Lambertuskerk weer te voorzien van een lichtbeuk en de zijbeuken tot de oorspronkelijke hoogte terug te brengen. Door de crisistijd was er echter zo weinig geld dat

De Lambertuskerk rond 1917. Het ranke vieringtorentje en het doorlopende dak op het middenschip zijn de kenmerken van de vooroorlogse kerk (Collectie De Vierschaer-Wouw)

alleen de noodzakelijke reparaties verricht konden worden. Aan de zijde van de Markt werd tegen de kerk een nieuwe sacristie gebouwd, die daar oorspronkelijk ook gestaan moet hebben. Boven die sacristie zat vroeger het oratorium waar de markies van Bergen op Zoom met zijn familie de mis kon volgen. Dit keer hoefde er voor de adellijke familie geen aparte ruimte gemaakt te worden, maar werd de koorzolder voor het zangkoor gemaakt. Daardoor kon de koorzolder onder de toren verdwijnen. Pastoor Theo Wolters had namelijk voor de Tweede Wereldoorlog zijn oog al laten vallen op het Verrijzenisraam van Joep Nicolas, dat hij onder de toren wilde plaatsen.

Dat plan kwamen niet tot uitvoer, maar wel werd het dak nog hersteld, want 'De Grondwet' schreef in 1939 dat de kerkbezoekers bij slecht weer hun paraplu op moesten zetten om zich tegen het inwateren te beschermen.

1939

Kerk in as tijdens de bevrijding in 1944

In 1942 kwam de restauratie van de kerk gereed, maar de oorlogssituatie was zodanig dat aan verdere plannen niet gewerkt kon worden. Maar het ergste moest nog komen. Op last de Duitse generaal Chill werd op 27 oktober 1944, terwijl het dorp al onder vuur lag van de geallieerde troepen, de toren opgeblazen waardoor het schip ook deels werd verwoest. Op 28 oktober werd het dorp Wouw door Engelse troepen bevrijd en leek de rest van de kerk behouden te blijven. Niets was minder waar, want op 29 oktober werd het overgebleven deel van de kerk met Duitse fosforgranaten in brand geschoten. Het complete interieur ging daarbij verloren, terwijl door de hitte de stenen altaren grotendeels verpulverden. Ook het koorgestoelte ging tot de laatste splinter verloren.

1942

Een geluk was dat enkele dagen tevoren de beelden uit het koorgestoelte waren gehaald en door een aantal inwoners 'begraven' waren achter bierbrouwerij 'De Ster' waar ze ongedeerd bleven. De foto's die kort na de oorlog werden gemaakt van de vernielde kerk spreken boekdelen.

Een noodoplossing voor het kerkbezoek

Voor dat over het herstel van de Lambertuskerk nagedacht kon worden, moest er een noodoplossing komen opdat de parochianen hun zondagsplicht konden vervullen. Voor de mannen en jongens werd tijdelijk de mis opgedragen in twee lokalen van de Lambertusschool in de Schoolstraat. De meisjes en vrouwen konden terecht in de speelzaal van de Gerardus Majellaschool aan de Kloosterstraat.

1945

Toen op 27 februari 1945 in de Doeldreef een V1 viel, werden niet alleen de huizen vernield, maar liep ook de school zoveel schade op dat daarna alle diensten in de meisjesschool gehouden werden. Dat betekende elke zondag vijf diensten van een uur en bovendien was er zo weinig plaats dat de meeste kerkgangers genoeg moesten nemen met een staanplaats. Er moest snel een betere oplossing komen en die werd gevonden toen het bestuur van Vrederust een Duitse barak beschikbaar stelde. Er werd in de Kloosterstraat naast de kloosterkapel een borstwering van een meter opgemetseld en daar werd de houten barak op geplaatst. De noodkerk werd op 22 december ingezegend en op die manier kon Kerstmis 1945 in een 'echte kerk' gevierd worden.

1972

Na het gereedkomen van de restauratie van de Lambertuskerk werd de houten noodkerk een cultureel centrum met de naam 'De Kunstkring', waar ook gymnastieklessen werden gegeven, de jongerensoos een plaatsje vond en scouting Wouw - na brand in de blokhut - activiteiten op touw zette. In 1972 viel het gebouw onder de slopershamer.

De nieuwe Lambertuskerk

1948

Tegelijkertijd met de bouw van een noodkerk werd nagedacht over plannen om Wouw weer van een 'echte' kerk te voorzien. De keuze was herbouw of een compleet nieuwe kerk. In een brief die het college van B & W in 1948 aan het kerkbestuur schreef, was sprake van "een bescheiden moderne kerk op een andere plaats", maar pastoor Theo Wolters

dacht daar heel anders over,. Hij was al lang bezig met herbouwplannen. In 1946 was een noodkap op de resten van het oude koor gebouwd en dit deel van de kerk werd gebruikt als opslag- en werkruimte.

Als architect was Alphons Siebers van het bureau Siebers & Van Dael uit Breda aangetrokken. Alphons van Woerkom van dit bureau verhuisde naar Wouw om de technische leiding van de herbouw op zich te nemen. Voor en tijdens de herbouw allerlei problemen overwonnen worden. Zo vielen het priesterkoor en de kruiskoren onder Monumentenzorg, omdat de muren grotendeels waren blijven staan, terwijl de rest van de kerk onder het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw viel.

Bij het herstel van het schip werden de lichtbeuken terug aangebracht, zoals pastoor Wolters voor de Tweede Wereldoorlog al had bedacht. In de kerk werden de kapitelen en kraagstenen versierd door Paul Grégoire die samen met zijn medewerkers Vaes en Verhaak aan het beeldhouwwerk werkte. Grégoire sneed ook de 'naald' die nog steeds als versiering op de sacristiedeur te zien is.

Het interieur van de Lambertuskerk gezien richting de toren. Onder de toren stond het orgel en was de koorzolder. Hier is duidelijk het tongewelf te zien dat door Pierre Cuypers in de kerk was aangebracht. (Collectie De Vierschaer-Wouw)

Het interieur van de Lambertuskerk voor de Tweede Wereldoorlog. Met in het priesterkoor de koorbanken met de beelden. De bidstoelen waren toen al vervangen door banken. (Collectie De Vierschaer-Wouw)

Geen toren, wel een toren

In de jaren na de oorlog was er een torenbouwverbod, omdat de herbouw van boerderijen en woningen op de eerste plaats kwam. Het leek er op dat er nooit een toren aan de Lambertuskerk zou komen. Met dat idee in het hoofd werd besloten om de vieringtoren extra groot en stevig te maken. Daar moest niet alleen de angelusklok in komen, maar ook de oude luiklok en een carillon. De wijzerplaten werden in de vier hoeken tegen dit kleine torentje aangebracht, maar ze waren wel zo groot dat ze later ook tegen een 'echte' toren bevestigd konden worden.

Toch kwam er een toren, vooral door de vasthoudendheid van pastoor Wolters en de hulp van burgemeester Frans Hoebens. Het verhaal gaat dat pastoor Wolters regelmatig naar het ministerie in Den Haag reisde om die toren voor elkaar te krijgen. Hij zou daar ooit minister Gielen, die hij persoonlijk kende, tot wanhoop hebben gebracht door te zeggen dat hij geen toren wilde bouwen, maar acht gaten op het onderstuk van de toren wilde zetten, daarbij verwijzend naar de galmgaten.

Het resultaat was dat er toestemming kwam en de toren, inclusief spits, afgemaakt kon worden. De toren werd uiteindelijk bekroond met een ijzeren kruis en een koperen feniks. Die vogel legt als hij zijn einde voelt naderen een ei en vliegt dan zelf in brand. Uit de gloeiende as verrijst dan een jonge feniks. De kerk was op die manier ook uit as herrezen.

1951

Op maandag 17 september 1951, het feest van Sint Lambertus, werd de kerk door mgr. Jos Baeten geconsacreerd. Het werd een feestelijke dag ook al was het werk aan de toren toen nog in volle gang.

Veranderingen in de kerk

1961

Na 1961 voltrokken zich nog wel wat veranderingen, maar die hadden met name betrekking op de liturgische vieringen. Zo maakte de verplichte Latijnse taal plaats voor Nederlands, stond de priester op het altaar voortaan met zijn gezicht naar de gelovigen, kregen leken een belangrijke rol en werden de communiebanken van het altaar weggehaald.

Ook de twee zijaltaren verdwenen om plaats te maken voor een orgel en de luchtverwarming. De preekstoel werd verwijderd van de noord-oostelijke vieringpijler. Later verhuisde het koor de koorzolder naar de noordelijke dwarsbeuk en kreeg de kerk een bronzen kruisweg vervaardigd door kunstenaar Joost Keijzer.

In 1984 werd het oude orgel in het priesterkoor vervangen door een nieuw orgel in de noordelijke dwarsbeuk. In jaren daarna werd het interieur regelmatig aangepast aan onder meer de veranderende liturgie. In die periode begon het aantal parochianen al terug te lopen en die terugloop zich in de eenentwintigste eeuw doorzetten.

1984

Restauratie is pure noodzaak voor het behoud

Rond 2000 werd pijnlijk duidelijk dat direct na de Tweede Wereldoorlog niet het beste bouw materiaal voorhanden was om de Lambertuskerk te herbouwen. En terwijl in de regio de ene na de andere kerk sloot, kreeg het Wouwse kerkbestuur het voor elkaar om in 2015 en 2016 de kerk deels te laten herstellen. De vieringtoren werd hersteld en het dak van de sacristie werd van nieuwe leien voorzien.

2000

Toen al adviseerde Herman Govaarts, die jarenlang voor de Monumentenwacht werkzaam was, dat de toren dringend herstel nodig had en dat de leien van de spits snel aan vervanging toe waren. Om het kerkbestuur te ontlasten, maar vooral om 'het icoon van Wouw' voor de toekomst te behouden, werd in 2016 de Stichting Behoud Lambertuskerk Wouw in het leven geroepen. Die ging op zoek naar financiële middelen door onder meer 'Vrienden van het Icoon' te werven, subsidie los te peuteren en sponsors te zoeken.

2016

Bij een inspectie in 2019 met een hoogwerker bleek het nog slechter gesteld met de toren dan men dacht. Veel voegwerk was deels verdwenen waardoor stenen alleen nog aan de achterzijde met cement vast zaten en de haken waarmee de leien bevestigd waren bleken geroest.

2019

In april 2021 kon de restauratie daadwerkelijk van start gaan voor een bedrag van 900.000 euro. Er werd een steiger van 23 verdiepingen gebouwd

2021

tot op de hoogte van het kruis met de feniks. Op vrijdag 25 juni werd met een hoogwerker het kruis met de feniks van de Lambertuskerk gehaald. Op zaterdag 2 oktober kwam de feniks gerestaureerd terug en was het voegwerk van de toren ook al een eind gevorderd.

Toch is het eind nog niet in zicht, want ook het dak van het schip en de zijbeuken van de kerk moeten nog onder handen worden genomen en daar zal in de komende jaren nog veel geld voor nodig zijn.

Pastorie

1660

Oorspronkelijk stond de pastorie ten westen van de kerk, maar toen de Vrede van Munster werd gesloten, moest de pastoor de pastorie verlaten en ging de dominee er wonen. In het boek 'Geschiedenis van het bisdom Breda' noemt Krüger 1660 als bouwjaar voor de pastorie in de Bergsestraat. Dat gebouw staat nog steeds aan het eind van de oprijlaan van Bergsestraat 45 en is ook vanuit het Catharinapark te zien. Judocus Bal schrijft in zijn Land-Boek uit 1666 over 'een schoon huys waer inne den catholyken Pastoir onsen Confreer Edmundus Weyers, Landdecken van Berghen tegenwoordig woont'.

1747

Van 1660 tot 1922 woonden de Wouwse priesters in het gebouw, dat in 1747 ook dienst deed als hoofdkwartier van de Franse troepen die Bergen op Zoom belegerden. Het huidige gebouw wijkt af van het oorspronkelijke, want het had een veel steiler dak. In de achttiende eeuw hebben er ingrijpende verbouwingen plaatsgevonden.

1922

In 1922 kwam een nieuwe pastorie gereed in het pand Bergsestraat 18. Hier stond oorspronkelijk de brouwerij van de familie Luijks. Nadat zij naar de Markt waren verhuisd, werd de pastorie gebouwd op de vrijkomende plaats. In 1973 werd het pand verkocht, nadat de nieuwe pastorie aan het Torenplein 1A gereed was gekomen. Twee jaar later werd een deel van de tuin verkocht en daar verzezen de seniorenwoningen aan het Torenhof.

1973

De huidige pastorie is nu ingericht als parochiecentrum. Een pastoor woont er al lang niet meer, want de vier parochies zijn samengevoegd tot Onze Lieve Vrouw in 't Woud en er is een samenwerking met parochie De Bron die de Zuidwesthoek beslaat.

Verrijzenisraam van Joep Nicolas

Een bijzonder object in de Lambertuskerk is het Verrijzenisraam van Joep Nicolas. Hij vervaardigde dat raam in 1937 in opdracht van de Nederlandse regering voor de wereldtentoonstelling in Parijs. Daar werd het met goud bekroond en pastoor Theo Wolters deed al voor de Tweede Wereldoorlog pogingen om het raam in zijn kerk geplaatst te krijgen. Toen hij in 1947 een tweede poging ondernam, bleek het raam nergens te vinden. Later kwam het tevoorschijn uit een kist in de fietsenkelder onder de Ridderzaal. Die kist lag onder de restanten van de versiering van de kroningsfeesten van koningin Juliana. Eén van de panelen bleek verdwenen en zo'n 400 ruitjes waren gebroken en moesten vernieuwd worden. Toch kreeg de parochie het van de Nederlandse Staat in bruikleen en na restauratie werd het onder de toren aan de zijde van het Torenplein geplaatst.

1937

1947

Het raam was bedoeld als binnenraam en daardoor was het niet tegen weersinvloeden bestand. In 1968 moest het daarom gerestaureerd worden en Joep Nicolas zelf werkte daar aan mee. Toch bleek dat niet afdoende, want in 1977 waaide een compleet paneel uit de sponningen, terwijl andere panelen los kwamen te zitten. Daarom werd in 1978 met medewerking van de plaatselijke brandweer aan de buitenzijde een houten afscherming aangebracht. Ruim een jaar lang was het raam compleet aan het oog onttrokken tot eind 1979 7.000 gulden bijeen was gebracht, waarvan de helft door het Rijk werd betaald. Meteen kwam de mededeling dat de parochie het raam in eigendom kreeg en was het niet meer in bruikleen.

1968

1978

Met de 7.000 gulden kwam men niet toe, want er werd meteen een stalen frame gemaakt en daarin kon een voorzetraam worden geplaatst om het 'binnenraam' tegen weer en wind te beschermen. Op 10 april 1981 werd het wereldberoemde raam teruggeplaatst.

1981

Het raam dankt zijn naam aan de drie centrale ramen waar de verrezen Christus op staat afgebeeld. Op de achttien andere panelen staan belangrijke gebeurtenissen uit het leven van Jezus van de aankondiging van de geboorte aan Maria linksboven tot de begrafenis van Jezus op het paneel rechtsonder.

Het koorgestoelte en de beelden

1690

Dat de fraaie barokbeelden uit het vroegere koorgestoelte in Wouw terecht kwamen, was eigenlijk puur toeval. De beelden en het koorgestoelte werden vervaardigd in de periode 1690 tot 1699 voor de abdij van Sint Bernard op de Schelde in Hemiksem.

1795

In 1790 sloegen de monniken op de vlucht en ze namen het koorgestoelte en de beelden mee en deze werden opgeslagen in Nijmegen. In 1795 keerden de monniken terug, maar niet voor lang, want in 1797 verklaarde het Franse regime de abdij en de inventaris tot staatseigendom. De beelden waren toen al verborgen en bij een publieke verkoping kochten de abdiheren hun koorgestoelte terug. Terug naar de abdij kon niet en daarom werden de kunstschaten opgeborgen in een schuur in Oud Gastel. Toen in 1827 het priesterkoor van de Wouwse kerk gereed was, werd het koorgestoelte in opdracht van de pastoor naar Wouw gehaald en zodanig aangepast dat alle beelden een plaats vonden. Op één na en dat werd verkocht, maar in 1975 kwam het tevoorschijn en werd het aangekocht door het Markiezenhof in Bergen op Zoom en later in bruikleen afgestaan aan de Lambertuskerk.

1827

1625

Van drie Vlaamse kunstenaars is bekend, dat ze aan de koorbanken en de twintig beelden hebben gewerkt. Naast de koorbanken sneden ze ook acht vrouwenbeelden van de verschillende deugden. Beeldhouwer Aart (Artus) Quellinus de Jonge werd in 1625 in Sint-Truiden geboren

Het koorgestoelte in de vooroorlogse kerk. De beelden werden tijdens de bevrijding verborgen in een kuil met stro en bleven behouden. Het koorgestoelte zelf verbrandde tijdens de bevrijdingsacties. (Collectie De Vierschaer-Wouw)

en overleed in 1700 in Antwerpen. Hendrik Frans Verbruggen de Jonge werd in 1654 in Antwerpen geboren en was een zoon van kunstenaar Peter Verbruggen, terwijl zijn moeder Cornelia een zus was van Aart Quellinus de Oude. De derde kunstenaar was Lodewijk Willemssens die in 1630 in Antwerpen werd geboren en in 1702 overleed. Welke kunstenaar welke beelden heeft gesneden, is niet in alle gevallen duidelijk. Daags voor de Lambertuskerk op 29 oktober 1944 in brand werd geschoten door de terugtrekkende Duitsers waren de beelden en wat losse onderdelen van de koorbanken uit de kerk gehaald. Ze werden opgeborgen in een kuil achter bierbrouwerij 'De Ster' waar ze direct na de oorlog ongeschonden uit tevoorschijn kwamen.

1700

In de herbouwde kerk werden ze in het priesterkoor op sokkels geplaatst en daar sieren ze nog steeds de kerk. Al voor de oorlog kwamen mensen speciaal naar de Wouwse kerk om de beelden te bekijken en nu is dat nog het geval.

1944

Dat zou niet meer zo zijn als het aan Jaap Leeuwenberg van het Rijksmuseum in Amsterdam had gelegen. Die deed in januari 1949 een beroep op de directeur van Monumentenzorg om de Wouwse beelden aan de museumcollectie toe te voegen. De directeur voelde daar niet voor en schreef terug: 'Ik zou de reeds zo zwaar getroffen parochianen niet gaarne het leed aandoen hen nog meer kunstschaten te ontnemen.' En daar kon de museumdirecteur het mee doen en de parochianen en toeristen kunnen ook nu nog van de van de beelden genieten.

1949

Orgel van Verschueren

Toen de kerk begin jaren vijftig van de twintigste eeuw gereed was werd een zeer eenvoudig orgel in het priesterkoor geplaatst. Op de koorzolder stond de speeltafel en de organist kon via een spiegel contact houden met de priester op het vieringaltaar.

Geld voor een beter orgel was er in die tijd zeker niet. Ed Kemperman schreef ooit dat het orgel eerder de naam 'apparaat' dan 'instrument' verdiende. Op initiatief van organist Jan Walraven en burgemeester Piet Sanders werd de Stichting Orgelfonds Wouw in het leven geroepen. Op de 35ste verjaardag van de vernieling van de kerk (29 oktober 1979)

1979

werd met een huis-aan-huis-actie in het dorp de eerste 60.000 gulden binnengehaald. In de jaren die volgden, waren er acties in het kader van 'Geef Wouw een stem'. Met als klap op de vuurpijl een bedrag van 140.000 gulden van Telebingo.

1982

In 1982 kreeg orgelbouwer Verschueren uit Heythuisen de opdracht, maar hij kon niet meteen aan de slag. De wens was een instrument in de stijl van het zeventiende- eeuwse Hollandse orgel en dat vergde het nodige onderzoek.

1984

Begin 1984 werd het nieuwe orgel, met als werknummer 'Opus 1000', geplaatst en op 6 mei van dat jaar vond de inauguratie plaats. Vanaf dat moment zorgt het Orgelfonds regelmatig voor concerten in de Lambertuskerk.

Het Verschuierenorgel in de Lambertuskerk betekende destijds een aanwinst. Regelmatig worden er ook nu nog orgelconcerten verzorgd door de Stichting Orgelfonds Wouw. (Foto Adriëne Hermans)

Literatuur

Bal, Judocus, Land-Boek van het Marquizaet van Bergen op zoom en van de Baronie van Breda.(1666).

Berends-Albert, Monique. De beelden van het voormalige koorgestoelte in de Sint-Lambertuskerk te Wouw. (2011)

Delahaye, Albert. Hoffmans'vertellingen over de parochie van Wouw. (1975)
Diverse krantenberichten in Brabants Nieuwsblad, Dagblad De Stem en BN-DeStem

Ham, W.A. van en Bos, J.H.F. Geschiedenis van de St. Lambertuskerk. In Woude...die Wouda (1980)

Hermans, René. De oude pastorye van Wouw. (1974)

Hermans, René. Lambertuskerk In: Wauw Wouw! (2007)

Kerkbestuur Lambertusparochie, St. Lambertuskerk Wouw. (z.j.)

Schijven, Frank. De herbouw van de Sint Lambertuskerk. Vier delen in De Vierschaer (1988, 1989 en 1990)

Het interieur van de Lambertuskerk in 2020. Tussen de pilaren rechts is nog een deel van het nieuwe orgel te zien. (Foto Adriëne Hermans)

Na de herbouw van de kerk, zag het interieur er heel anders uit. De koorbanken waren verdwenen, maar de beelden kregen een prominente plaats in het priesterkoor. Hier zijn nog de preekstoel, de communiebanken en de beide zijaltaren te zien (Collectie De Vierschaer Wouw)

Colofon

Erfgoedcentrum Tongerlohuys, 2021.
Herziene uitgave van versie uit 1999,
Gemeentearchief Roosendaal.

Samenstelling

René Hermans met aanvulling door Janine Verster

Opmaak

Sterke Zaak

Illustratieverantwoording

Collectie West-Brabants Archief
Heemkundekring De Vierschaer – Wouw
Collectie Kerkbestuur Wouw
Foto's Adriënne Hermans.

Copyright

2021. Alle rechten voorbehouden aan de uitgever (Erfgoedcentrum Tongerlohuys). Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt, in welke vorm en op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tongerlohuys

Het verhaal van Roosendaal

Tongerlohuys / Historisch Informatiepunt Roosendaal

Roosendaal